Οικουμενικότητα και Οικουμενισμός (Γεώργιος Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 28 Φεβρουαρίου, 2023

Η Εκκλησία είναι ο τόπος φανερώσεως της βασιλείας του Θεού μέσα στον κόσμο. Αυτή εκτείνεται «πανταχού της οικουμένης» και «πανταχού των χρόνων» [1]. Η οικουμενικότητα και η διαχρονικότητα της Εκκλησίας θεμελιώνονται στον Χριστό, που προσέλαβε στην υπόστασή του ολόκληρη την ανθρωπότητα. Η παρουσία του Χριστού μέσα στην Εκκλησία με την άκτιστη ανακαινιστική ενέργεια του Αγίου Πνεύματος οικοδομεί την οικουμενικότητά της.

Η οικουμενικότητητα της Εκκλησίας δεν εξαντλείται στην παγκοσμιότητα, αλλά συμπεριλαμβάνει και την διαχρονικότητα. Έτσι άλλωστε ολοκληρώνεται και η έννοια της καθολικότητας, που αποτελεί βασικό γνώρισμα της Εκκλησίας [2]. Η αποσύνδεση της οικουμενικότητας της Εκκλησίας από την διαχρονικότητα φαλκιδεύει την καθολικότητά της.

Η καθολικότητα της Εκκλησίας δεν έχει κοινωνιολογικές αλλά θεολογικές ρίζες. Δεν ανάγεται στις πολιτισμικές, πολιτικές ή κοινωνικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των Χριστιανών, όσο και αν συνέβαλαν και αυτές στην διαφοροποίηση της πίστεώς τους. Η καθολικότητα, που υπάρχει ως οντολογικό δεδομένο στην μία, αγία, καθολική και αποστολική Εκκλησία του Χριστού, φαλκιδεύεται ως ζητούμενο με τις θεολογικές διαφοροποιήσεις, τις εξουσιαστικές διεκδικήσεις και τις εθνικές αντιθέσεις, που δημιουργήθηκαν μεταξύ των Χριστιανών.

Η θεολογία με την στενότερη και την ευρύτερη έννοιά της είναι το ένδυμα της Εκκλησίας. Είναι ο χιτώνας του σώματος του Χριστού. Και η αίρεση είναι πράξη ρήξεως του χιτώνα αυτού και διαιρέσεως της Εκκλησίας. Εφόσον όμως η Εκκλησία είναι το σώμα του Χριστού, που από την φύση του παραμένει ένα και αδιαίρετο, **η αίρεση δεν διαιρεί την Εκκλησία, αλλά αποσπά μέλη από το σώμα της**. Εκτρέπεται από την διαχρονικότητα και εγκαταλείπει την καθολικότητά της.

Ο σύγχρονος οικουμενισμός πάσχει από έλλειψη διαχρονικότητας, που

αποτελεί όρο της καθολικότητας. Αυτό σημαίνει ότι πάσχει σε εκκλησιολογικό επίπεδο. Και αυτό ισχύει όχι μόνο για τον οικουμενισμό που προωθείται από τον Προτεσταντισμό, αλλά και για τον οικουμενισμό που προωθείται από τον Ρωμαιοκαθολικισμό. Άλλωστε αυτός πρώτος προσέβαλε την εκκλησιολογική διαχρονικότητα, αντιμετωπίζοντας την καθολικότητα της Εκκλησίας ως οριζόντια παγκοσμιότητα με γεωγραφική έννοια με και ορατό γεωγραφικό κέντρο την Ρώμη. Έτσι συμπιέστηκε μέσα στον χώρο και παραμέρισε την χαρισματική διάσταση και την εσχατολογική προοπτική της Εκκλησίας, **καθιερώνοντας θεσμικά την εκκοσμίκευση του Χριστιανισμού**.

Η Εκκλησία είναι «κοινωνία της θεώσεως» [3]. Και όταν παύει να λειτουργεί ως κοινωνία της θεώσεως, δηλαδή ως κοινωνία που συγκροτείται με την μετοχή των ανθρώπων στην άκτιστη ενέργεια του Θεού, παύει και να λειτουργεί και ως Εκκλησία. **Ο δυτικός Χριστιανισμός αρνείται την ύπαρξη άκτιστης ενέργειας ή ακτίστων ενεργειών του Θεού. Έτσι όμως αρνείται και την ίδια την οντολογία της Εκκλησίας και βλέπει την ενότητά της σε κοσμικό επίπεδο**.

Στον **Ρωμαιοκαθολικισμό** η ενότητα της Εκκλησίας προβλήθηκε ως θεσμική ενότητα στο επίπεδο της διοικητικής οργανώσεως. **Λησμονήθηκε η διαχρονική συμφωνία με την παράδοση και τους Πατέρες της Εκκλησίας και καθιερώθηκε η συγχρονική συμφωνία με τον Πάπα**. Γι’ αυτό και η συμφωνία με τους Πατέρες της Εκκλησίας παραμένει άνευ νοήματος, αν δεν αποτελεί και συμφωνία με τον Πάπα. Όταν όμως ο Πάπας βεβαιώνει με προσωπική του απόφανση την δογματική αλήθεια, τότε υποκαθιστά την λειτουργία της άκτιστης ενέργειας του Αγίου Πνεύματος, που συγκροτεί τον θεσμό της Εκκλησίας.

Ο σύγχρονος οικουμενισμός επιδιώκει πρωτίστως την εξωτερική ενοποίηση του χριστιανικού κόσμου και όχι την διατήρηση της οντολογικής ενότητας και ταυτότητάς του. Ενδιαφέρεται για το σώμα των Χριστιανών και όχι για το σώμα του Χριστού. Γι’ αυτό και όσα αφορούν το σώμα του Χριστού, δηλαδή τον ίδιο τον Χριστό και την Εκκλησία τα τοποθετεί σε δεύτερη θέση.

Εδώ βρίσκεται και η βασική διαφορά του σύγχρονου οικουμενισμού από την οικουμενικότητα της αδιαίρετης Εκκλησίας. Η συμβολή της Ορθόδοξης Εκκλησίας, που πρωτοστάτησε μάλιστα στην σύναψη του οικουμενικού διαλόγου, **δεν είχε ουσιαστικά αποτελέσματα**. Παρά τους επιμέρους θετικούς καρπούς, ιδίως στο επίπεδο της αμοιβαίας κατανοήσεως και της επιλύσεως πρακτικών προβλημάτων της κοινωνικής ζωής, δεν φαίνεται να σημειώθηκε ως τώρα ουσιαστική θεολογική προσέγγιση. Θα μπορούσε μάλιστα να λεχθεί ότι καλλιεργήθηκε ακόμα και σε ορθόδοξους κύκλους κάποιος θεολογικός μινιμαλισμός ή σχετικισμός στο όνομα της οικουμενικής συνεργασίας και προσεγγίσεως.

Τα θέματα όμως της πίστεως κατά την Ορθόδοξη Εκκλησία δεν μπορούν να σχετικοποιούνται για λόγους ευγένειας και κακώς νοούμενης χριστιανικής αγάπης ή φιλαλληλίας. Οι Πατέρες της Εκκλησίας δεν διέθεταν λιγότερη αγάπη και φιλαλληλία από την δική μας, όταν προέβαιναν στην αποκοπή των αιρετικών από το σώμα της Εκκλησίας. Δεν χαίρονταν ούτε θριαμβολογούσαν, όταν αναθεμάτιζαν τους Αρειανούς, τους Νεστοριανούς ή τους Μονοφυσίτες. Αντίθετα προέβαιναν στα διαβήματα αυτά με πόνο ψυχής για την διαφύλαξη της υγείας του όλου σώματος. Και οι διάλογοί τους με όσους απομακρύνονταν από την αλήθεια της Εκκλησίας δεν διαπνέονταν από υπεροψία η αντιπαλότητα, αλλά από βαθιά οδύνη.

Η ενότητα των Χριστιανών θεμελιώνεται στην ενότητα της πίστεως. «*Όταν πάντες ομοίως πιστεύωμεν, τότε ενότης εστί*» [4]. Και το περιεχόμενο της πίστεως αυτής φανερώνεται στον κόσμο εν Χριστώ και παραμένει στην Εκκλησία με το Άγιο Πνεύμα. **Όταν όμως η αποκάλυψη του Θεού αντιμετωπίζεται ως συμβατική θρησκευτική διδασκαλία, όταν η κίνηση του Θεού προς τον άνθρωπο αντικαθίσταται με την κίνηση του ανθρώπου προς τον θεό ή τους θεούς που δημιουργεί η φαντασία του, όταν τέλος η άκτιστη χάρη του Αγίου Πνεύματος αντικαθίσταται με τις ανθρώπινες ενέργειες, ο Χριστιανισμός μεταφέρεται στο επίπεδο των ανθρώπινων θρησκειών, θρησκειοποιείται**.

Η οικουμενικότητα της Εκκλησίας είναι οικουμενικότητα χαρισματική· απορρέει από την καθολικότητά της. **Ο σύγχρονος οικουμενισμός είναι κίνηση ευγενικών ανθρώπινων διαθέσεων. Η πρώτη ενοποιεί όσους την ζουν. Ο δεύτερος κρατεί χωρισμένους και όσους τον ακολουθούν.** Η μεθοδολογία του σύγχρονου οικουμενισμού οδηγεί φυσιολογικά όχι μόνο στον ομολογιακό αλλά και στον θρησκευτικό συγκρητισμό. Η εγκατάλειψη της καθολικής αλήθειας της Εκκλησίας, που αποτελεί την άλλη όψη της αναζητήσεώς της μέσω της συνθέσεως των επιμέρους ομολογιών, είναι φυσικό να επεκτείνεται σε ευρύτερο θρησκευτικό συγκρητισμό για την κατά το δυνατό πληρέστερη θρησκευτική σύνθεση. Και αυτό διαφαίνεται σαφώς στον σύγχρονο παπισμό με την προσπάθεια συγκερασμού χριστιανικών και μη χριστιανικών διδασκαλιών.

Το λάθος, που γίνεται συνήθως σήμερα, είναι ότι ζητούμε την ενότητα της Εκκλησίας παραμένοντας οι ίδιοι διαιρεμένοι ή κλεισμένοι στον εαυτό μας. Και κάνουμε το λάθος αυτό, είτε επιχειρώντας να ενοποιήσουμε την από την φύση της αδιαίρετη Εκκλησία με την συμφωνία σε κάποιο συμβατικό επίπεδο, είτε διατηρώντας θεωρητικά την πίστη στην αδιαίρετη Εκκλησία και αδιαφορώντας για την πραγματική της αποστολή. Θέλουμε να ζούμε ως Χριστιανοί της εποχής μας είτε

συσχηματιζόμενοι με τον κόσμο, είτε παραμένοντας προσκολλημένοι σε εξωτερικά σχήματα.

Οι προκλήσεις της εποχής μας και οι επιτακτικές ανάγκες για μεγαλύτερη συνεργασία και προσέγγιση όλων των Χριστιανών, όπως άλλωστε και όλων των ανθρώπων καλής θελήσεως, πρέπει να εκλαμβάνονται όχι μόνο ως αφορμές για εξωτερική δραστηριοποίηση, αλλά και ως **προκλήσεις για εσωτερική ενεργοποίηση και πληρέστερη βίωση της αλήθειας του Χριστού** . Και αν αυτό ισχύει για όλους τους Χριστιανούς, πολύ περισσότερο ισχύει για όσους πιστεύουν ότι ακολουθούν σταθερά την πορεία της μίας και αδιαίρετης καθολικής Εκκλησίας. Η καθολικότητα της Εκκλησίας δεν προβάλλεται στην οικουμένη με την ανάλυση της έννοιάς της, αλλά με την βίωση και φανέρωση του περιεχομένου της.

Παραπομπές:

1. Βλ. Ιω. Χρυσοστόμου, Εις Ψαλμόν 144,4, PG 55,469-70.
2. Βλ. Κυρίλλου Ιεροσολύμων, Κατήχησις 18,23, PG 33,1044AB.
3. Βλ. Γρηγορίου Παλαμά, Λόγος αποδεικτικός περί της εκπορεύσεως του Αγίου Πνεύματος 2,78, εκδ. Π. Χρήστου, Γρηγορίου του Παλαμά, Συγγράμματα, τομ. Α’, σ. 149.
4. Ιω. Χρυσοστόμου, Ομιλία εις Εφεσίους 11,3, PG 62,85.

(Πηγή: pemptousia.gr)